

М. Д. Захарійчук

УКРАЇНЬСЬКА МОВА

Післябукварна частина

1 клас

Мова

УДК 811.161.2(075.2)
ББК 81.2Укр-922
З-38

Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України
(Лист МОНмолодьспорту України від 16.05.2012 р. № 1/11-6948)

Рецензенти:

М. Г. Іванчук, доктор психологічних наук, професор Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича;
Н. М. Паламар, учитель Чернівецької спеціалізованої школи I ступеня № 23;
О. К. Косован, учитель Чернівецької спеціалізованої школи I ступеня № 23.

Художники В. Дунаєва, Ю. Мітченко

Умовні позначення:

- — завдання підвищеної складності;
- — завдання на вибір;
- — подумайте.

Захарійчук М. Д.

З-38 Українська мова. 1 клас : Післябукварна частина. — К. : Грамота, 2012. — 80 с. : іл.

ISBN 978-966-349-352-7

Українська мова (післябукварна частина) є логічним продовженням навчального змісту «Букваря» і спрямована на закріплення орфограм, вивчених у букварний період. З цією метою подаються завдання для списування за зразком, а також вправи з посильним орфографічним навантаженням, творчі завдання, мовні та мовленнєві ігри.

Навчальний зміст «Української мови» поданий на основі інтеграції з навчальним змістом уроків читання, а також з риторикою, що підсилює комунікативну змістову лінію.

УДК 811.161.2(075.2)
ББК 81.2Укр-922

ISBN 978-966-349-352-7

© Захарійчук М. Д., 2012
© Видавництво «Грамота», 2012

ЗДРАСТУЙ, СОНЕЧКО!

Я всміхаюсь сонечку:
— Здрастуй, золоте!
Я всміхаюсь квітонеці —
Хай вона цвіте!
Я всміхаюсь дощику:
— Лийся, мов з відра!
Друзям усміхаюся —
Зичу їм добра!

Марія Познанська

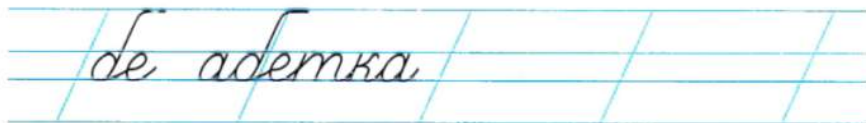

Абетка. Звуки і букви. Голосні звуки

Абетка, азбука, алфавіт — це букви, розташовані в усталеному порядку.

В українській абетці 33 букви. Вони є великі та малі, друковані й писані. Букви мають свої назви. На письмі вони позначають голосні та приголосні звуки. Голосних звуків шість: [а], [о], [у], [е], [и], [і]. Їх позначають десять букв: а, о, у, е, и, і, я, ю, є, ї.

Спостерігайте за вимовою голосних звуків, при вимові яких струмінь повітря не зустрічає перепон.

1. Пригадайте казку С. Козлова «Звуки й голоси». Створіть вечірній концерт для ведмедика, щоб він почув звуки природи. Чиї пісні чув їжачок?

2. Уставте букви. Утворіть слова. Спишіть їх. Назва якої квітки має інше значення?

о і а

ж..рж..н..

у о

б..з..к

і и

п..вн..к

3. Спишіть слова в алфавітному порядку.

Чорнобривці, барвінок, конвалія, айстра, нарцис, троянда.

4. Спишіть текст, уставляючи пропущені букви.

ЖИТТЯ КВІТІВ

Житт.. кв..тів починається з пр..л..сків. Пр..л..с..к — кв..тк.. ніжн.. , ал.. смілив.. . Ще не зійд.. сн..г, а вже пнеться цупк..й п..рост..к. За день виростає д..вгий зел..ний л..сточ..к, а потім з'являється ніжн.. кв..тка.

За Юрієм Смоличем

Спілкуймося красно

Квіти — святковий подарунок. Даруйте квіти рідним, друзям, учителям. Даруючи квіти, не забудьте сказати такі слова: *вітаю тебе (Вас) з ..., щиро, сердечно, від усього серця.*

Приголосні звуки

Спостерігайте за вимовою приголосних звуків. При їх творенні струмись повітря зустрічає перепони. Приголосні звуки складаються з шуму або з шуму з голосом.

1. Розшифруйте тему уроку: прочитайте кожную другу букву.

П в р к и м г у о к л і о н с к н і і
з ф в с у л к а и

2. Прочитайте вірш. У виділеному слові вимовте приголосні звуки та назвіть букви, що їх позначають.

Спустили воду у ставку, **заквакала** жабка:
— Полюбить хто брудну таку?
Помити ніде й лапку.

3. Прочитайте слова.

Місто, мості, зірка, зоря, сік, сон, ліс, липа.

Випишіть односкладові слова.

Випишіть слова з м'якими приголосними [м'], [з'], [с'], [л'], [р'].

4. Спишіть текст, уставляючи слова з довідки.

Цього року весна У ... вітер ще холодний. У затінку лежить Не чути ... пташок.

Довідка: пізня, березні, сніг, щебету.

5. Прочитайте назви звірів із «Казки про те, чому пагупа не навчився розмовляти» Г. Малик. Утворіть і спишіть правильно слова, у яких чотири склади.

Гебемоти, пагупа, тирги, чепераха.

Відділіть слова й запишіть речення. Підкресліть трискладові слова.

Нагалявиніпапугапобачивсмугастихтигрів.
Вонигрилисянасонці.

Спілкуймося красно

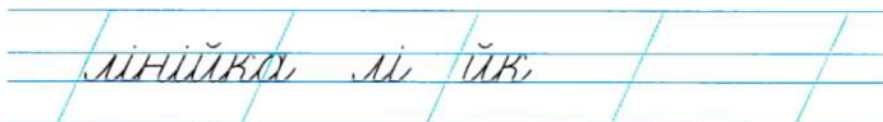
Дбайте про чітку вимову слів. **Дікція** — прикраса виразного мовлення, а тому відпрацьовуйте вимову кожного звуку.

Приголосні звуки: м'які й тверді

Порівняйте вимову твердих і м'яких приголосних звуків.

[Д]	[Т]	[С]	[З]	[Ц]	[Л]	[Н]	[Р]	[ДЗ]	
[Д']	[Т']	[С']	[З']	[Ц']	[Л']	[Н']	[Р']	[ДЗ']	[Й]

М'якість приголосних на письмі позначається знаком м'якшення **ь** і буквами **я, ю, є**. М'якими є приголосні перед буквою **і**.

1. Прочитайте загадку. Слово-відгадку запишіть. Вимовте звуки, назвіть букви, які їх позначають у цьому слові.

Дивиться на землю,
як зерно клює.

Дивиться на небо,
як водичку п'є.

2. Складіть і запишіть слова.

си ли
по су
пра **ця** ни
худож лу різ

3. Пригадайте оповідання М. Богуславського «Бабуся вихідна». Прочитайте текст. Вимовте м'які звуки в підкреслених словах. Спишіть перше й останнє речення.

Наша бабуся прокидається раніше за всіх. Тато, мама, сестра Наталка і я ще спимо. А бабуся вже на кухні порається. Сніданок готує.

4. Пригадайте вірш Г. Бойка «Сама бачила». Доповніть діалог бабусі й онуків за змістом вірша. Прочитайте в ролях.

Бабуся спитала:

— Хто _____?

Мартинко відповів:

— Не _____.

Сестричка сказала:

— Не _____!

Яка ваша думка?

Зробіть звуко-буквений аналіз слова *бабуся*.

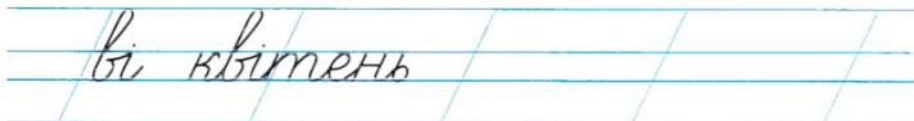
Спілкуймося красно

Спілкуючись із рідними, уживайте такі слова: *матусю, мамусю, мамуню, матінко; татку, татусю, таточку, батьку; бабуню, бабусенько, бабцю; дідуню, дідусю, дідусеньку, діду.*

Дзвінки й глухі приголосні звуки

Порівняйте вимову парних звуків. У першому рядку записані букви, які позначають дзвінки звуки, у другому — глухі.

Б	Д	Д'	З	З'	Ж	ДЖ	ДЗ	ДЗ'	Г	Г'	—
П	Т	Т'	С	С'	Ш	Ч	Ц	Ц'	Х	К	Ф

1. Випишіть слова з глухими приголосними звуками. З виділеним словом складіть і запишіть речення.

Зоря, тінь, сіно, ґава, хата, **жолудь**, півень.

2. З'єднайте частини прислів'їв. Як ви їх розумієте? Одне прислів'я запишіть. У виділеному слові назвіть глухі приголосні звуки.

Правдиве слово — | більше почуєш.

Менше говориш — | помічник у **спілкуванні**.

3. Спишіть слова, уставляючи потрібну букву. Зверте написане зі словами в другій колонці.

моло $\begin{array}{|c} \text{Т} \\ \text{Д} \\ \text{Б} \end{array}$ — молоток

пирі $\begin{array}{|c} \text{Г} \\ \text{Х} \end{array}$ — пироги

гри $\begin{array}{|c} \text{Б} \\ \text{П} \end{array}$ — грибок

ні $\begin{array}{|c} \text{Ж} \\ \text{Ш} \end{array}$ — ножі

4. Пригадайте казку О. Ільченка «Про хлопчика Тоні...». Спишіть речення, уставляючи слова з довідки. Усно закінчіть казку.

Хлопчик Тоні жив у Він був ... хлопчиком, але коли треба було їсти зранку... кашу, чомусь вередував. Вівсянка образилася.

Довідка: зámку, слухняним, вівсяну.

5. Прочитайте текст. Знайдіть речення, у яких ідеться про пташку вівсянку й казкову кашу.

Вівсянка весело співала. Стрибнула на тоненьку гілку. Вівсянка вилізла з білої тарілки. І пішла з горя блукати замком. Як позбутися блукалиці? А потім шурхнула й зникла.

Спілкуймося красно

Помилки у вимові слів і неправильні наголоси заважають спілкуванню. Вимовляйте звуки чітко й виразно.

Буква й і буквосполучення йо

Спостерігайте за вимовою звука [й]. Звук [й] — приголосний, м'який. Він не має парного звука — твердого.

Прочитайте сполучення букв **йо**. Буквосполучення **йо** пишемо на початку слова, складу.

1. Відгадайте загадку. Подумайте, чим цікаве слово-відгадка. Придумайте два речення з цим словом у різних значеннях. Запишіть їх.

Весь колючий і йоржистий,
Та від нього посуд чистий.

2. З'єднайте частини слів, у яких є буквосполучення **йо**. Спишіть їх, використовуючи довідку.

Га-.. , ча-.. , ма-.. , ..-гурт, ..-жик, павіль-.. .

Довідка: -йок, -йор, йо-, йор-, -йон.

3. Пригадайте оповідання Г. Малик «У лісі». Спишіть речення. Доповніть їх словами з довідки.

На високій горі стояла У ній жив вуйко
Він любив

— Йой, який я ... знайшов! —
вигукував він.

Господарство у вуйка Йоя
було

Довідка: хатка, Йой, йойка-
ти, гриб, невелике.

4. Пригадайте, які пахощі сприймав
вуйко Йой. Доповніть речення
словами з довідки.

Липа пахла

М'ята —

Чебрець —

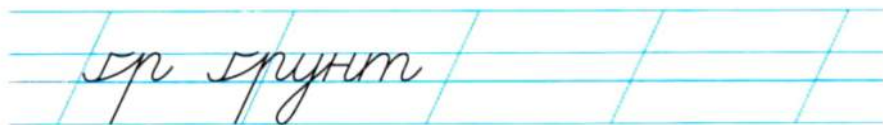
Довідка: черво́но в чорну крапочку, жо́вто,
ніжно-салáтово.

Спілкуймося красно

Спостерігайте за звуками природи.
Це — промінчики сонця, краплинки роси,
музика квіткових пахощів, ніжний віте-
рець і веселий дощик.

Буква г

Спостерігайте за вимовою звука [г].
Звук [г] вимовляється в небагатьох словах.

1. Вимовте слова-назви намальованих предметів.

2. Зробіть звуко-буквений аналіз слова *агрус*.
3. Прочитайте слова кожного рядка. Утворіть і запишіть із ними речення.

Чорненький, цуцик, гудзик, загубив.

На, гелґотіли, **подвір'ї**, гуси.

Біля, ріс, ганку, горіх.

- Зробіть звуко-буквений аналіз виділеного слова.

4. Прочитайте слова в колонках. З'єднайте їх за значенням. Запишіть за зразком.

гґречний — | господар, хазяїн

газда — | сильний крик, галас

ґвалт — металева загорожа
ґрати — шанобливий, увічливий

Зразок: ґазда — господар, хазяїн.

5. Прочитайте речення. Поміркуйте, у кого трапи-
лася така біда.

Що робити, що робити?
Як штанці йому носити?

?? Виберіть словосполучення, які б ви сказали цу-
цикові.

Не переживай; ми тобі допоможемо; не
хвилюйся; не плач.

Спілкуймося красно

Від теплого слова лід розмерзається.
Слово втішає, заспокоює.

Букви г і ґ

Порівняйте вимову звуків [г] і [ґ]:

*г*речка — **ґ**речно;

*г*рати — **ґ**рати.

1. Уставте пропущені букви. Порівняйте вимову звуків [г] і [ґ]. З виділеним словом складіть і запишіть речення.

..ості

..уси

..анок

..орох

..рунт

..**УДЗИК**

2. Вилучіть зайве слово в кожному рядку. Запишіть їх.

Береза, верба, аґрус, тополя.

Черевики, чоботи, ґазда, босоніжки.

Бджола, комар, оса, гава.

Просо, рис, гриби, овес.

3. З'єднайте частини речення. Запишіть їх. Вимовте звуки у виділених словах.

Загубила ґава
Біля груші ріс
Будь уважний і

кущ **а**ґрусу.
не лови ґав.
ґудзик біля **ґ**анку.

4. Прочитайте текст. Поміркуйте, хто з ким спілкується. З якою інтонацією потрібно читати останні три речення? Випишіть питальні речення.

Прилетів джмелик. Сів на гарбуз та й питає:

- Де той ґудзик, що нахвалявся вирости?
- Ось де я, під тобою! — гуде гарбузище.
- Хіба це ти? Це ж гора! І чого ти жовтий?

За Зіркою Мензатюк

5. Дайте відповідь на запитання (усно).

Що відповів гарбузище?

Спілкуймося красно

Коли спілкуєтеся, вдумливо запитуйте, уважно слухайте, спокійно відповідайте.

Розвиток зв'язного мовлення

1. Пригадайте оповідання І. Просяника «Смішинки від Наталинки». Усно дайте відповіді на запитання, використовуючи слова з довідки.

Як звали дівчинку?

З ким розмовляла дівчинка?

Що робить лелека в очереті?

Що робить гусак своїми великими крилами?

На кого сварилася Наталинка?

Довідка: Наталинка; дощова хмара, ґава, гусак, лелека; стоїть на одній нозі; гнати вітерець; на ґаву.

2. Дайте відповіді на запитання, використовуючи слова з довідки. Складіть і запишіть речення.

Яка в Наталинки була шубка?

Коли, на думку дівчинки, вона підросте?

Якою була дівчинка?

Довідка: тіснуля; сонечко, весна, настане, пригріє; кумедна, вигадлива.

3. Розгляньте малюнок. Дайте відповідь на запитання (усно).

Що одягне Наталинка взимку?

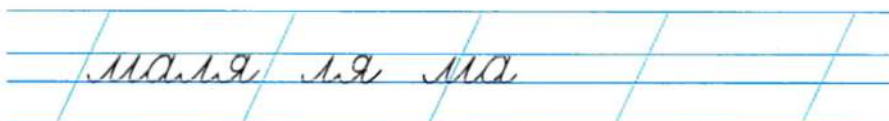

Спілкуймося красно

Говорити треба так, щоб вас розуміли.

Буква я

Спостерігайте за вимовою звуків, які позначає буква **я**, у словах: **Я**ків, **ма**ля.

1. Вимовте звуки, які позначає виділена буква. Скільки звуків і букв у словах?

ясен — ... зв., ... б.

[= ́ | - • -]

[й а с е н]

топо**л**я — ... зв., ... б.

[- • | - ́ | = •]

[т о п о л ' а]

2. Знайдіть до слів відповідні схеми. З букв виділеного слова складіть нові слова. Запишіть їх.

я**б**луко [- - • | - ́ | = •]

ви**ш**ня [= ́ | - - • | - •]

квасо**л**я [- ́ - | = •]

3. Прочитайте слова. Випишіть ті, у яких звуків більше, ніж букв. Із виділеним словом складіть і запишіть речення.

Маяк, маля, диня, **я**вір, чапля, бабуся.

4. Пригадайте оповідання Д. Красицького «Малий маляр». Про кого в ньому йдеться? Прочитайте уривок із тексту. Що в ньому описано? Випишіть підкреслені слова, уставляючи пропущені букви.

З-за вишн..ка показалис.. на небі хмари. Зразу вони ні на що не були схожі, а потім розтягнулис.. , закучер..вилис.. і попливли пр..місінько на сонце. Вони нагадували звірів і птахів.

— Он півник, півник! Такого півника і я вмю малювати, — і малий мал..р аж голову підвів, пильно вдивляючись у хмаринку.

5. Спишіть речення. Чому виділені слова пишемо з великої букви?

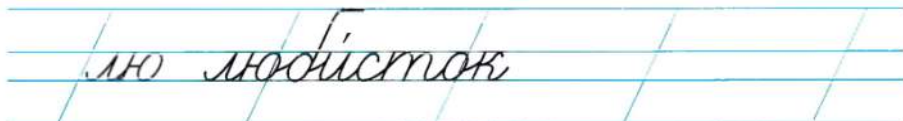
Тарас Григорович Шевченко — видатний український поет і художник.

Спілкуймося красно

Кожна людина сприймає світ по-своєму. Будьте готові до сприйняття всього нового, цікавтеся навколишнім світом.

Буква ю

Спостерігайте за вимовою звуків, які позначає буква **ю**, у словах: **Ю**рко, **ма**люк.

1. Вимовте звуки, які позначає виділена буква. Скільки звуків і букв у словах?

людина — ... зв., ... б.

[= • | - • | - •]

[л' у д и н а]

юнак — ... зв., ... б.

[= • | - • -]

[й у н а к]

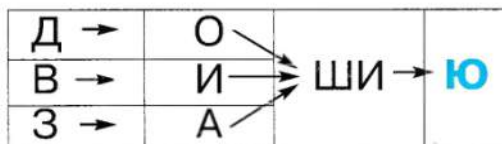
2. Знайдіть до слів відповідні схеми. Складіть речення з одним словом (усно).

тюльпан [- = • -]

крюк [= • - | - •]

юрта [= • = | - • -]

3. Складіть і запишіть слова, рухаючись за стрілочками.

4. Доберіть і спишіть пари слів за зразком.

Зразок: читати — читаю.

Малювати — ... , працювати — ... , вишивати —

5. Спишіть текст, уставляючи букви. Назвіть букви, які позначають два звуки.

..рко приїхав до бабусі ..стини. Бабуся ..стина живе в селі ..рківці. Біля бабусиної хати росте великий пл..щ. Дідусь ..рій радо зустрічає онука.

6. Прочитайте текст. Спишіть виділені слова, уставляючи букви. Вимовте звуки вписаних букв.

КВІТЕНЬ

Квітень із кошика пензлика взяв, писанки-крашанки **розмал..вав:** **квітко..** , **пташко..** і **травичко..** , потім **яличко..** і **команичко..*** .

Спілкуймося красно

Писанка — розмальоване куряче яйце, призначене для Великодніх свят. Писанки дарують друзям і рідним, промовляючи: «Бажаю Вам (тобі) доброго здоров'я!», «Зі святом Вас (тебе)!», «Христос Воскрес!».

* *Команічка* — конюшина.

Буква є

Спостерігайте за вимовою звуків, які позначає буква **є**, у словах: **Євген**, **літє**.

1. Вимовте звуки, які позначає виділена буква. Скільки звуків і букв у словах?

євшан — ... зв., ... б.

[= • - | - • -]

[йевшан]

син**є** — ... зв., ... б.

[- • | = •]

[син'є]

2. Складіть і запишіть слова, рухаючись за стрілочками.

А	М	Е	Р	З	А
З	И	В	А		
Р	Ш	К	У		
З	И	М	У	Р	Ю
О	В	К	М	А	Л

Diagram showing a grid of letters with arrows indicating movement paths. A blue letter 'є' is highlighted in the cell containing 'А' in the second row, fifth column. Arrows show paths starting from 'є' and moving to other letters in the grid.

 Прочитайте слова в колонках. З'єднайте їх за значенням.

білка
ластівка
рибка

літає
стрибає
плаває

3. Прочитайте текст. Випишіть слова з буквою **є**.
Зробіть звукову схему одного з них.

— За..ць проситься посутінкувати, — сказав ведмедик їжачкові.

— Нехай сутінку.. , — сказав їжачок і виніс на ґанок іще одне плетене крісло.

За Сергієм Козловим

4. Складіть розповідь за малюнком (усно).

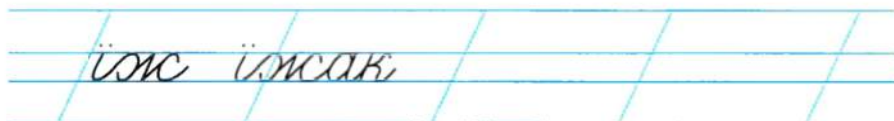

Спілкуймося красно

Існують слова, що описують предмет, «малюють» його. Такі слова — прикраси, наче кольорові камінці, якими потрібно викласти словесні візерунки. Учіться добирати такі слова.

Буква ї

Спостерігайте за вимовою звуків, які позначає буква ї, у словах: їжак, їсти.

1. Вимовте звуки, які позначає виділена буква. Скільки звуків і букв у словах?

Їжа — ... зв., ... б. поїзд — ... зв., ... б.

[= • | - •]

[- • | = • - -]

[й і ж а]

[п о й і з д]

2. Складіть слова, рухаючись за стрілочками. Запишіть їх за зразком.

Зразок: солов'ї — соловей,
мої — мій.

Р	↑	→	А	↓	І	←	М	↑
К	↓			↓	Ї	↓		З
В'	→			↑		←	О	↑
О	↑		О	↑	О		М	↓
Л	↑		В	↑	В		К	
О	←	С	↓	Т			Р	

3. Пригадайте оповідання І. Роздобудько «Місяць у слоїку». Про кого в ньому йдеться? Прочитайте текст. Випишіть слова з буквою **ї**. Вимовте звуки у виділеному слові.

Тепер місяць живе в мене в **слоїку**! Я накидав у слоїк вовни. Вичісував її з нашої Бульки.

? Подумайте, чому підкреслене слово пишемо з великої букви.

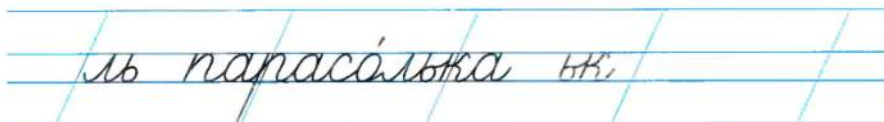
4. Спишіть речення, уставляючи пропущені букви. Назвіть звуки вписаних букв.

Укра..на — моя кра..на. Головне місто Укра..ни — Ки..в. Я і мо.. друзі ..здили до Києва. У столиці Укра..ни є метро.

Знак м'якшення (ь). Буквосполучення ьо

Знак м'якшення (ь) звука не має.

1. Прочитайте загадку. Запишіть слово-відгадку, зробіть звуко-буквений аналіз цього слова.

На дубі сидів —
картузик надів,
з дуба впав —
і картузик спав.

2. Допишіть слова за зразком. Вимовте звук, який позначає підкреслена буква.

Зразок: біла — біленька.

Чорна — ... , мала — ... , гарна —

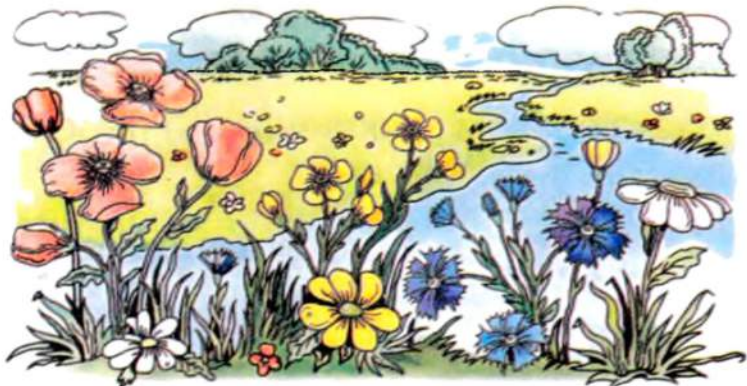
Прочитайте слова. Чому слова другої колонки діляться на склади? Зверніть увагу на кількість звуків і букв у словах першої колонки.

міль	мо-лі	сіль	со-лі
кріль	кро-лі	пень	пень-ки

3. Спишіть текст, уставляючи слова з довідки.

Улітку поле Зацвів синій Біліють ніжні Червоніє яскравий Яка ... краса!

Довідка: кольорове, льон, ромашки, мак, польова.

4. Пригадайте оповідання М. Герасименка «Мобільний телефон». Прочитайте текст. Як звали дівчинку? Чи знайшовся її телефон?

— У мене пропажа! — Очі дівчинки наповнилися сльозами. — Я загубила свій мобільний телефон. Сиділа ось на цьому пеньочку.

 Випишіть слова із знаком м'якшення. Поділіть їх на склади для переносу.

Спілкуймося красно

Правила користування мобільним телефоном:

1. Коли телефонуєте, запитайте, чи може людина говорити.
2. У транспорті говоріть тихо й коротко.
3. Вимикайте телефон у школі, лікарні, театрі.

Перенос слів із знаком м'якшення (ь) і буквосполученням ьо

Слова із знаком м'якшення (ь) переносимо так: *ма-льви, маль-ви.*

Буквосполучення **ьо** при переносі не розривається: *пеньо-чок, пе-ньочок, пе-ньо-чок.*

1. Прочитайте загадку. У слові-відгадці вимовте звуки, назвіть букви.

Біля пеньочка
шапочки кругленькі,
ніжні, тоненькі.
Це вирости

2. Прочитайте слова. Поділіть їх на склади для переносу. Запишіть три слова.

Біленька, голубенька, зелененька, сільська.

3. Прочитайте текст. Слова із знаком м'якшення поділіть на склади для переносу. Спишіть речення з виділеними словами.

На зеленому лузі видніються золотенькі сонечка. То цвіте **жовтенька** кульбабка. На ніжних квіточках — росяні **сльози**. Пригріє сонечко й висушить кульбабчині сльози.

4. Прочитайте казку. Спишіть виділені речення. Поставте, де треба, знак м'якшення. Підкреслені слова поділіть для переносу.

Під стріхою старої хати жила сова. Вона цілий день спала.

— **Добриден.. , тітон..ко!** — **весело пропищала** **мален..ка синичка.** — **Дозвол..те запросити вас на вечерю.**

— Дякую, але я не голодна, — відповіла сова.

— Там, біля вікна, є годівничка! Там так усього багато! — продовжувала синичка.

— Щиро дякую за запрошення, — сонно мовила сова.

— Мені шкода, — тихо пропищала синичка. Але сова цього не чула. Вона спала.

 Запишіть речення, використовуючи слова з довідки.

Сова — ... , ... , ... ,

Синичка — ... , ... , ... ,

Довідка: мудра, весела, сонна, турботлива, увічлива, уважна, добра, стара.

Буква щ

Буква **щ** позначає два звуки [ш], [ч]. Спостерігайте за вимовою звуків, які позначає буква **щ**, у словах: *дощ*, *щука*.

1. Складіть слова, рухаючись за стрілочками. Запишіть односкладові слова.

2. Виразно прочитайте вірш. Вимовте слова, у яких є буква, що позначає два звуки. Спишіть два перших речення.

Сів крилатий хру.. на ку.. .
Погойдатись хоче хру.. .
Розгойдав той ку.. хру..а,
що аж впав той хру.. з ку..а.

3. Дайте відповіді на запитання (усно).

Яка хижа риба живе в річці?

Чим чистять зуби?

Від чого захищає парасолька?

Що одягають під час зливи?

Які пісні співають на новорічні свята?

З чого варять зелений борщ?

На чому піднімають вітрила на судні?

4. Спишіть текст, уставляючи букви.

Розпочався перший весняний до... ..ебечуть задоволені пташки. Травичка до..ем умилася, зеленіє. І все навкруг захоплено пле..е в долоні. Весняний до.. !

Спілкуймося красно

Усмішка допомагає в спілкуванні. Усміхайтеся кожному, з ким спілкуєтеся. Щира й дружня усмішка долає всілякі перешкоди.

Розвиток зв'язного мовлення

1. Відгадайте загадку.

У зеленім зіллі
виросли дівчатка.
Вії у них білі,
золоті очатка.

2. Складіть опис ромашки за планом, використовуючи слова з довідки.

План

1. Де росте ромашка?
2. Яке стебло у квітки?
3. Які в ромашки листки?
4. Які в неї пелюстки?
5. Яка у квітки середина?
6. Як потрібно оберігати рослину?

Довідка: поле, гай, трава; тонке, високе, товсте; вузькі, довгі, блискучі, видовжені; білі, жовті, голубі; золота, жовта, сонячна; не виривати, не знищувати, поливати.

3. Прочитайте текст. Чому Оля не зірвала ромашку?

Уранці Оля йшла до школи. Біля дороги в зеленій траві вона побачила ромашку. Її ма-

ленькі білі пелюстки промінцями розходилися від золотого сонечка, що було посередині.

— Ой, яка красива квітка!

Оля захотіла зірвати квітку. Але раптом побачила на пелюстках краплинки роси. А в краплинках горіли сонечко й блакитне небо.

Оля здивилася на краплинки роси й не зірвала квітку.

За Василем Сухомлинським

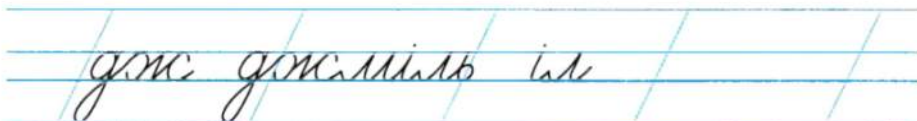
Спілкуймося красно

Описуючи предмет, ви «малюєте» його словами. Чим мальовничіше написаний текст, тим легше уявити собі те, про що хочеш сказати.

Буквосполучення дж. Звук [дж]

Буквосполучення **дж** позначає один звук [дж]. Вимовляйте ці звуки зливо, не ділячи їх на два.

Під час поділу на склади сполучення букв **дж**, яке позначає звук [дж], не розривається.

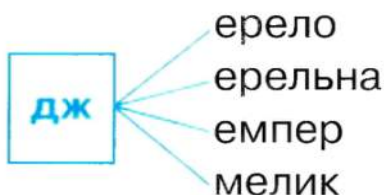
1. Доповніть речення потрібними словами. Назвіть букви в цих словах, вимовте звуки.

Медоносна комаха, що збирає квітковий нектар і переробляє його на мед, —

Цимбали, скрипки, тромбони — це музичні

Дерев'яний будиночок для бджіл — це

2. Складіть слова й запишіть їх. Поділіть слова на склади для переносу.

3. З'єднайте частини прислів'їв, запишіть їх. Поясніть, як ви їх розумієте.

Бджола мала, Джмелі гудуть — З маленького джерела	тепло несуть. великі ріки бувають. а й та працює.
---	---

4. Прочитайте текст. Спишіть речення, уставляючи слова з довідки.

На луг прийшла весна. Першими від зимової дрімоти прокидаються Вони підкріплюються медом і вилітають надвір, сідають на дах хатинки з моху. Починають настроювати ... інструменти — цимбали, скрипки, тромбони. Малий ... дістає калинову сопілочку. Гарний буде ... оркестр.

За Василем Чухлібом

Довідка: джмелі, джмеліні, джмелик, джмелиний.

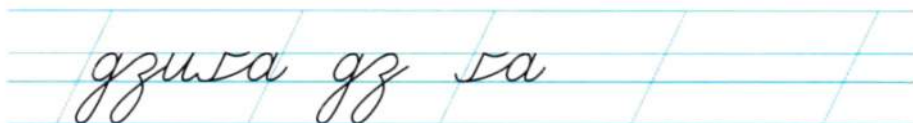
Спілкуймося красно

Відповідаючи на запитання як це було?, що відбувалося?, ви про щось розповідаєте. У розповіді дотримуйтеся порядку подій.

Буквосполучення дз. Звук [дз]

Буквосполучення **дз** позначає один звук [дз]. Вимовляйте ці звуки зливо, не ділячи їх на два.

Під час поділу на склади сполучення букв **дз**, які позначають звук [дз], не розриваються.

1. Вимовте звук, який позначають виділені букви. Скільки в слові звуків, букв?

ДЗВЕНИТЬ

[- - • | - • =]

[дзвєнит']

2. Запишіть слова, заповнивши клітинки.

Д	З							
Д	З							
Д	З							
Д	З							

3. Прочитайте текст. Виділені слова поділіть на склади для переносу.

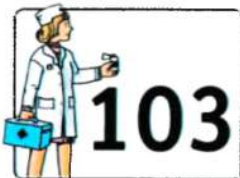
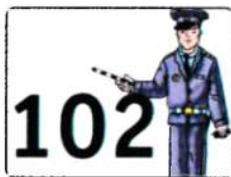
Весна... **Дзюрчать** струмочки,
І птах вітає птаха...

Мала **дзвінка** бурулька
Додолу впала з даху.

4. Відділіть слова. Запишіть речення.

Набілізапашнідзвіночкисіввеликийджміль.
УДаринкиємаленькедзеркальце. Задзвенів
мобільнийтелефон.

5. Складіть речення за змістом малюнків.

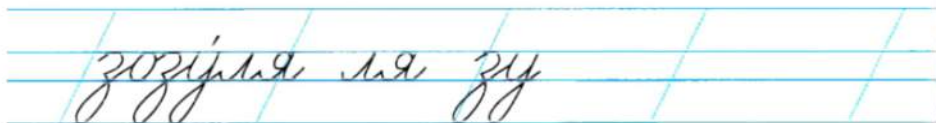
Спілкуймося красно

Телефонуючи, пам'ятайте такі правила:

1. Привітайтеся.
2. Назвіть своє ім'я.
3. Говоріть виразно, коротко, про основне.
4. Уживайте слова ввічливості: *поклічте, будь ласка, дякую, будьте здорові.*

Апостроф

Букви **я, ю, є, ї** після апострофа позначають два звуки в словах: *м'ята, в'юн, п'єса, солов'ї*.

1. Складіть і запишіть три слова з апострофом із букв слова *розв'язувати*.

2. Прочитайте слова кожного рядка. Утворіть і запишіть речення.

Поміж, в'ється, трав, стежка.

Співають, солов'ї, весело.

У, малі, гнізді, ластів'ята.

3. Запишіть цифри словами.

5, 15

9, 19

Прочитайте слова в колонках. З'єднайте їх за значенням.

п'є

в'є

в'януть

гніздечко

водичку

квіти

4. Прочитайте текст. Вимовте звуки у виділеному слові. Спiшіть останнє речення. Пояснiть, як ви розумiєте слова вчителя.

Це слонятко мало довгий нiс i коротку **пам'ять**. Пам'ятi йому не вистачало. Воно забувало вчити уроки, розказувати татовi про поганi оцiнки.

— Я зав'яжу тобі вузлик на пам'ять, — сказав учитель.

За Григорiєм Усачем

Спiлкуймося красно

Щоб з вами знаходили порозумiння, необхідно самому бути приязним й уважним. Не забувайте дiлитися з батьками та рiдними своїми перемогами й невдачами.

Склад. Поділ слова на склади

Склад — це частина слова. Склад може мати тільки голосний звук або голосний і приголосний (приголосні) звуки.

посере́дні ере́ ос

1. Поділіть слова на склади (усно).

Ананас, огірок, конвалія, осінь, весна, опеньки, джерело.

2. Поділіть слова на склади для переносу (усно).

Олівець, ялинка, земля, їжаки, гудзик, бджола.

3. Прочитайте. Випишіть слова, які не можна поділити на склади для переносу. Складіть і запишіть речення з виділеним словом.

Алея, сестра, олія, **школа**, óлень, осінь, сонце, ясен, очі.

Зробіть звуко-буквений аналіз виділеного слова.

4. Прочитайте. Випишіть слова, які не діляться на склади для переносу.

— А як ми його назвемо́? — запитав я.
Тато задумався:

— Це дуже серйозне питання. У котячому імені має бути звук «с» — котам він подобається.

За Сергієм Махотіним

5. З'єднайте частини прислів'їв. Запишіть їх. Як ви розумієте зміст останнього прислів'я?

Дружба і братство
Стук, грук,
Друга шукай,
Добрі слова —
лікують,

а погані — убивають.
аби з рук.
а знайдеш — тримай.
дорожчі від усякого
багатства.

Спілкуймося красно

Слова, сповнені доброти й сердечності, сказані від щирого серця, мають велику силу. Люди вітаються словами: «Доброго вам здоров'я!», «Здоровенькі будьте!», «Добрідень!», «Доброго дня (ранку...)». Уживайте ці та інші добрі слова в спілкуванні.

Велика буква в іменах і прізвищах людей

Ім'я, прізвище та ім'я по батькові пишемо з великої букви.

Надія ія ді

1. Прочитайте пари слів. Чи однаково вони звучать? Чи однаково пишуться слова кожної пари? Чому? Складіть і запишіть речення з виділеними словами.

віра — Віра

зірка — **Зірка**

любов — **Любов**

надія — Надія

слава — Слава

васильки — Василь

2. В українському мовленні є слова, які додаються до імен або до імені й по батькові: *пане, добродію, шановний, вельмишановний, дорогий, любя*. Утворіть і запишіть правильні звертання з такими словами: *бабусю, учителю, брате*.

люба

шановний

дорога

дороженька

Іване Петровичу

бабусю

Оленко

матусю

3. Запишіть різні форми імен дітей за зразком.

Зразок

Ольга — Оля, Оленька, Олечка.

Марія, Микола, Наталія.

4. Пригадайте оповідання Н. Сняданко «Матвійкові іграшки». Прочитайте текст. Про кого в ньому йдеться? Чому підкреслене слово пишемо з великої букви?

Матвійкові подарували іграшкову свинку. Він назвав її Параскою. Параска йому ввісні розповідала про те, що іграшки вміють ображатися.

Матвійко вирішив прибрати іграшки. Хлопчик повитирав пилюку з тих, якими давно не грався.

Спілкуймося красно

Приймаючи подарунок, говорять: «Дякую», «Спасибі за чудовий подарунок», «Спасибі за побажання», «Я дуже вдячний».

Велика буква в назвах міст, сіл, річок

Назви міст, сіл, річок, озер, морів і гір пишуться з великої букви.

Київ ів

1. Прочитайте пари слів. Чи однаково вони звучать? Чи однаково пишуться слова кожної пари? Чому? Спишіть назви міста, села, річок.

вовк — Вовк
(річка)

долина — Долина
(місто)

прут — Прут
(річка)

вишенька — Вишеньки
(село)

2. Вилучіть зайве слово в кожному рядку. Запишіть їх. З виділеним словом складіть і запишіть речення.

Тернопіль, Дніпро, Одеса, Львів
Карпати, Дністер, Десна, Рось
Черемош, **Київ**, Прут, Буг

3. Прочитайте текст. Поясніть правопис підкреслених слів.

Пробудився зайчик, чує — їде машина за машиною.

— Звідки вас стільки?

- Зі Снятина!
- З Хотина й Новоселиці!
- А куди ви?
- У Косів, на ярмарок!

Узбіччям квапиться лисиця з найстаршою донькою Лискою.

За Зіркою Мензатюк

4. Прочитайте текст. Чим він цікавий?

Старий Семен сказав сиnam:

— Скосіть сіно.

Старий Семен сказав сиnam:

— Спасибі.

 Спишіть текст, уставляючи букви. Складіть розповідь із чотирьох речень про своє місто (село).

Столиця ..країни — ..іїв. Це красиве місто стоїть на берегах ..ніпра. Воно засноване трьома братами — ..ием, ..еком і ..оривом. На честь братів названо київські гори — ..екавиця та ..оревиця.

Слова-на́зви предметів

Слова-назви істот відповідають на питання *хто?*

Слова-назви неживих предметів відповідають на питання *що?*

ед ве ведмідь

1. Розгляньте малюнок. Випишіть слова-назви істот і слова-назви неживих предметів за зразком.

Зразок: (*хто?*) Хлопчик, ... , ... ,
(*що?*) Дерево, ... , ... ,

2. Прочитайте текст. Випишіть підкреслені слова за зразком.

Під дубочком — їжачок,
на дубочку — павучок.
Біля заростів лози —
козенятко й дві козі.

Вадим Кленц

Зразок: (хто?) Їжачок, ... , ... ,

3. Пригадайте вірш Т. Маршалової «Лісова кравчиня». Доповніть текст за змістом вірша. На які питання відповідають підібрані слова?

Ялиночка — велика кравчиня. Вона зшила сарафан Ведмедику — ... , білочці — ... , лисичці —

4. Прочитайте текст. До виділених слів поставте питання. Випишіть речення зі словами-вітаннями.

Сергій вийшов на ґанок. Біля хвіртки стоїть однокласниця **Оля**.

— Доброго ранку, Сергію! — привіталася вона.

— Здрастуй, Олю! — увічливо відповів Сергій.

За Миколою Герасименком

Спілкуймося красно

Увічливість — це основа взаємин між людьми, це чемність, дотримання правил пристойності в мовленні. Увічливих людей ще називають *гречними, чемними, привітними*.

Розвиток зв'язного мовлення

Люди відрізняються між собою. У них неоднакові очі, ніс, рот, волосся, форма обличчя. Деякі з них мають індивідуальні риси: ямки на щоках і підборідді. В одних волосся світле й довге, в інших — темне й коротке, а в деякого обличчя всіяне ластовинням.

1. Розгляньте малюнок. Усно опишіть дітей.

2. Пригадайте дівчинку з оповідання М. Павленко. Опишіть своїх сестричку чи братика (рідних або двоюрідних), друзів (усно).

Я — Оля Маляренко. У мене карі очі та прямий ніс, хоча ліпше б — кирпатенький. Зачіска — коротка, русява.

? ? Спробуйте створити свій портрет. Для цього скористайтеся планом і словами з довідки.

План

1. Яке в тебе обличчя?
2. Яке в тебе волосся?
3. Які в тебе очі?
4. Які в тебе губи?
5. Який у тебе ніс?

Довідка: кругле, овальне, продовгувате; біле, чорне, русяве, руде; блакитні, зелені, чорні, карі; тонкі, повні; прямий, кирпатий, з горбинкою, гострий.

3. Прочитайте речення.

- У тебе гарна зачіска.
- У тебе красиві очі.
- У тебе мила усмішка.
- У тебе кирпатий ніс.
- У тебе довга коса.

Слова-назви предметів

1. Розгляньте малюнки. Випишіть слова-назви предметів за зразком.

Зразок: (хто?) Коза, ... , ... , ...
(що?) Перець, ... , ... , ...

2. Розгляньте малюнки. Складіть речення із словом, яке відповідає на питання хто?

що?

хто?

3. Прочитайте пари слів. Порівняйте кількість складів у словах кожної пари. Чому кількість складів змінилася?

дуб — дуби, тюльпан — тюльпани,
мак — маки

ведмідь — ведмеді, кінь — коні,
лебідь — лебеді

4. Спишіть текст, уставляючи замість малюнків слова, які відповідають на питання *хто? що?*

Поблискують
В листі зелененькім,
Черешеньки ваблять очі
 маленьким.

Леся Українка

5. Прочитайте текст. До підкреслених слів поставте питання. Зверніть увагу на слова зайчика. Чи подобаються вони вам?

Їжачиха мала двох їжаченят. Мов клубочки, кругленькі, а на спині голочки. Одного разу покотилися клубочки поживи шукати. Котяться. Он сад, город, аж бачать — зайчик, який каже їм:

— Геть звідси, гідкі, колючі!

Спілкуймося красно

Красиві, люб'язні, приємні слова — це компліменти. Щирі компліменти завжди приємно чути. Говоріть компліменти своїм рідним, друзям.

Слова-назви ознак предметів

Слова-назви ознак предметів відповідають на питання *який?*, *яка?*, *яке?*, *які?*

цукерка ке цу

1. Розгляньте малюнки. Прочитайте слова, які відповідають на питання *який?*, *яка?*, *яке?* Доповніть ряди слів власними словами. Запишіть їх.

(*який?*) Солодкий, соковитий, спілий, ... ,

(*яка?*) Солодка, соковита, спіла, ... ,

(*яке?*) Солодке, соковите, спіле, ... ,

2. Відгадайте загадку. Випишіть слова за зразком. Назвіть звуки у виділеному слові.

Поміж листя оксамиту
дозрівають серед літа,
мов сережки, червоненькі,
дрібні **ягідки** смачненькі.

Леся Вознюк

Зразок: (*які?*) Червоненькі, ... , ... ,

3. Із кожного рядка випишіть слово, яке відповідає на питання *який?, яка?, яке?, які?*

барвінок, нарцис, яскравий, мак
береза, ялина, білокора, акація
курча, теля, маленьке, каченя
книжки, уроки, цікаві, спортсмени

4. Пригадайте оповідання А. Григорука «Волелюбний вітер». Доповніть речення відповідними словами з тексту. На які питання відповідають підкреслені слова?

Легкий береговий вітер — це

Сухий гарячий вітер у пустелях — це

Сильний руйнівний вихор — це

Дуже сильний бурелом — це

Спілкуймося красно

У правильній вимові впорядковані слова, думки та почуття.

Слова-назви ознак предметів

новий об ви

1. Відгадайте загадку. Зробіть звуко-буквений аналіз слова-відгадки. На які питання відповідають підкреслені слова?

Довгі ноги, довгий ніс.
Прилетів — обід приніс:
смачних жабеняток
для своїх маляток.

2. До намальованих предметів доберіть слова-назви ознак. Спишіть за зразком.

Зразок: Буряк (який?) столовий, ... ,

Польова, столовий, соковите, червоний,
біла, смачний, велике, ніжна, зелене.

3. Прочитайте слова в колонках. З'єднайте їх за значенням.

мак
суниця
груша
береза

солodka
соковита
польовий
білокора

4. Пригадайте оповідання З. Мензатюк «Як до жабок говорити». Про що в ньому йдеться? Спишіть текст, уставляючи слова з довідки.

Приїхала Оксанка в гості до ... бабусі. А там: вишні в ... ягодах. На городі ... морква, ... шовковиця. А далі — ... левада.

Довідка: старенької, стиглих, молоденька, солодка, зелена.

5. Відділіть слова й запишіть речення.
Гарнесловодімбудує, апоганеруйнує.

Спілкуймося красно

Увічливість — основа взаємин між людьми. Поважайте думку свого співбесідника.

Слова-назви дії предметів

Слова-назви дії предметів відповідають на питання *що робить?*, *що роблять?*

влітку вилку

1. Розгляньте малюнок. Випишіть слова-назви дії предметів за зразком.

Зразок: (що робить?) Копає, ... , ... ,
(що роблять?) Поливають, ... , ... ,

2. Прочитайте вірш. Випишіть слова, які відповідають на питання *що робить?*

Сидить вовчисько на хуторі,
шукає зайця в комп'ютері.
Нишпорить по всій планеті,
шукає зайця в Інтернеті.

Дмитро Павличко

3. Прочитайте загадку. Випишіть слова-назви дії за зразком. У виділеному слові назвіть звуки.

У траві ховається,
листям накривається,
шапки не знімає,
дощика чекає.

Зразок: (що робить?) Ховається, ... , ... , ...

4. Прочитайте текст. Спишіть два останні речення. Пригадайте, що сказав барвистий Метелик Кульбабці. На які питання відповідають підкреслені слова?

Я — жовта Кульбабка. А пуп'янок — це мій особистий салон краси. У ньому я фарбую, розчісую і вкладаю свої пелюстки. Мережу листочки й змащую кремом ніжку-стебельце.

За Валентиною Запорожець

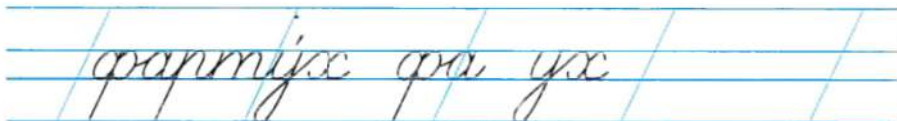
Спишіть третє речення.

З третього речення випишіть слова, які відповідають на питання *що роблю?*

Спілкуймося красно

Спілкуючись із співбесідниками, підбирайте вдалі, влучні слова.

Слова-назви дії предметів

1. Відгадайте загадку. У слові-відгадці назвіть букви, вимовте звуки. На яке питання відповідають підкреслені слова?

Хоч нема у нього рук,
Та він дзьобом:
Стук! Стук! Стук!
Може, нас лякає?
Може, щось шукає?

2. Прочитайте слова в колонках. З'єднайте їх за значенням. Запишіть. Вимовте звуки, які позначають підкреслені букви.

лікар

муляр

двірник

художник

малює

мурує

лікує

прибирає

Із слів кожного рядка складіть речення. Спишіть. Підкресліть слова, які відповідають на питання *що зробив?*

Івасик, у, ямку, поклав, деревце.

Корінчики, землю, присипав.

Опалим, притрусив, листям, навколо.

На, весну, другу, вишенька, зацвіла.

3. Прочитайте вірш. Доберіть потрібні слова з довідки.

Іди, іди, дощику, зварю тобі
В небі грім уже гуде, але дощик не
Він сидить на хмарі і сам борщик

За Андрієм М'ястківським

Довідка: борщику, іде, варить.

4. Прочитайте текст. Спишіть. Уставте пропущені букви. Поставте питання до підкреслених слів.

Ведмід.. з Вовком ішли
у лісі, аж ось зацвірін..кала
якас.. пташка в корчах. Пі-
дійшли ближче, а мален..ка
пташка із задертим хвостиком
скаче по гілках і цві-
рін..кає.

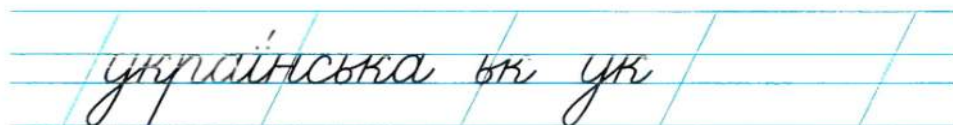
За Іваном Франком

Спілкуймося красно

Спілкування — найбільший дар природи.
Спілкуючись, слухайте свого співбесідника.

Слова, протилежні за значенням

Слова, протилежні за значенням, завжди виступають парами. Вони допомагають яскраво й точно висловлювати думки.

1. З'єднайте парами слова, протилежні за значенням. Спишіть.

веселий
повільний
високий

швидкий
низький
сумний

2. Доберіть слова, протилежні за значенням.

Іти — ... ,

білий — ... ,

твердий —

3. З'єднайте частини прислів'їв. Спишіть їх. Знайдіть і прочитайте слова, протилежні за значенням.

Багато говорити,
На чорній землі
Земля все дає

і все забирає.
та мало слухати.
білий хліб родить.

4. Прочитайте текст. Спишіть перші три речення. Доберіть до виділених слів слова, протилежні за значенням. Зверніть увагу на те, як ведмедик відмовив зайчику. Які він використав слова?

Ведмежатко спало під **теплою** сніговою ковдрою. Йому снилися **солодкі** сни.

Ведмедик прокинувся від **голосного** крику.

— Ведмедику, виходь кататися на санках! — кричав його друг зайчик.

— Вибач, я змушений відмовитися, — сонно відповів ведмедик.

Спілкуймося красно

Слово *відмова* означає «відштовхування» від мови, від спілкування. Відмовляти потрібно так, щоб не образити людину. Для цього вживають увічливі слова: *вибачте, на жаль, прошу...*

Слова, близькі за значенням

Використовуйте слова, які звучать по-різному, але близькі за значенням: *турботлива матуся* — *дбайлива матуся*. Такі слова прикрашають нашу мову.

1. Відгадайте загадку. У першому реченні знайдіть слова, близькі за значенням. Випишіть їх.

Швидка́, метка́, маленька,
із хвостиком тоненьким.

Котика лякається,
у нірці ховається.

2. Прочитайте речення. Назвіть професії цих людей одним словом.

Людина, яка вчить дітей у школі, —

Людина, яка випікає хліб, —

Людина, яка лікує, —

Людина, яка водить машину, —

3. Прочитайте словосполучення першої колонки. До слів у другій колонці підберіть із довідки слова, близькі за значенням. Спишіть.

говірлива дівчинка —	...	дівчинка
чесний товариш —	...	товариш
щире слово —	...	слово
запашний хліб —	...	хліб

Довідка: балакуча, порядний, відверте, пахучий.

4. Пригадайте оповідання В. Чухліба «Як сонце сходить». Прочитайте речення. Утворіть з окремих речень текст. Що для цього потрібно?

— Доброго ранку, сонечко! — загукав Тарасик.

Тато збирався на ніч рибалити.

Уранці Тарасик побачив, як із-за Десни сходить сонце.

Тато взяв із собою Тарасика.

Сонце не сходило, а випливало на човні.

5. Відділіть слова й запишіть скоромовку.

Умаленькоїгорличкитуркотливегорлечко.

Розвиток зв'язного мовлення

1. Пригадайте оповідання «Пригоди з Дем'яном». Дайте відповіді на запитання. Запишіть.
Що взяв Дем'ян до школи на сніданок?

Що сталося з Дем'яном по дорозі до школи?

Хто вискочив із Дем'янового рюкзака?

2. Усно дайте відповідь на запитання.

— Дем'яне! Прошу пояснити мені, що сталося? Для чого ти приніс до школи мишу? — суворо запитала вчителька пані Б'арбара.

3. Відгадайте загадку.

Сиренька, маленька,
вухата, швиденька.
Довгий хвостик має,
від кота **втікає**.

4. Опишіть мишку. Скористайтеся планом і словами з довідки.

План

1. Де жила мишка?
2. Якої вона величини?
3. Якого кольору мишка?
4. Який у неї хвостик?
5. Кого вона боїться?

Довідка: у полі, нірці, сквері; маленька, середня, велика; сіра, біла, чорна; довгий, короткий, тоненький; кота, вужа, лисиці.

Спілкуймося красно

Розповідайте так, щоб було зрозуміло.

Слова, однакові за звучанням, проте різні за значенням

У нашій мові є слова, однакові за звучанням, проте різні за значенням. Ці слова збагачують наше мовлення.

1. Розгляньте малюнки. Складіть і запишіть речення зі словами, які відповідають на питання *що?*

2. Прочитайте вірш. Дайте відповіді на запитання: Яка коса в Марійки? Яка коса в Андрія? Запишіть.

КОСА

У Марійки є коса,
довга та білява,
а в Андрія коса
гостра, не іржава.
Перша з них — для стрічки,
друга — для травички.

Олександр Майборода

3. Розгляньте малюнок. Складіть за змістом малюнка два речення зі словами, які мають різне значення. Запишіть.

4. Прочитайте текст-жарт. Чому сталося непорозуміння між Петриком та Оленкою? Яке слово в першому реченні потрібно додати, щоб було зрозуміло про що йдеться?

— Оленко, я назбирав повний кошик лисичок! — похвалився Петрик.

— А лисички, що — мертві? — запитала Оленка.

— Та ні, — відповів Петрик.

— А як же вони не повтікали з кошика? — здивувалась Оленка.

5. Прочитайте рядок із вірша. Про що йдеться?

Рясно квітнуть біля річки
зозулині черевички.

Йосип Струцюк

Спілкуймося красно

Читаючи текст, задумайтеся над значенням слів, збагачуйте свою мову точно вжитими словами.

Речення

Речення виражає закінчену думку. Воно складається з одного або декількох слів. Якщо в реченні про щось розповідається, повідомляється, то в кінці ставимо крапку.

Ілля

1. Виразно прочитайте лічилку. З якою інтонацією треба читати перше речення, а з якою — друге? Спишіть перше речення.

Діти, дітки, дітвора,
всі виходьте із двора.
Хто не заховався,
кричіть «ура»!

Богдан Стельмах

2. З поданих слів складіть речення. Запишіть останнє речення.

Діти, кущ, калини, посадили.
Вона, цвіла, цвітом, весною, білим.
Дарувала, ягід, кетяги, восени, червоних.

Якщо в реченні про щось запитується, ставиться знак питання (?). Якщо висловлюється захоплення, радість, — знак оклику (!).

3. Прочитайте речення. Подумайте, у якому реченні повідомляється про приліт ластівок, у якому про щось запитується, у якому висловлюється радість. Які розділові знаки потрібно написати в кінці цих речень?

Уже повернулися ластівки На що схоже їхнє гніздечко Воно схоже на кошик Збоку отвір Скоро будуть веселі ластів'ята

 Зробіть звуко-буквений аналіз слова *ластівка*.

4. Прочитайте уривок з оповідання Л. Лапіної «Як півник співати навчився». Зверніть увагу на інтонацію, з якою потрібно його читати.

— Р-р-р! Не виходь із двор-р-ру! — загарчав Рябко.

— І-і-і чого? — заіржав коник Орлик.

Тільки й чутно у дворі:

— Р-р-р! І-і-і! Р-р-р! І-і-і!

— Отак мій батько співав! — закричав півник.

А тоді як заспіває:

— Ку-ку-рі-ку! Ку-ку-рі-ку!

Текст

Якщо два й більше речень поєднані за змістом, — це текст. Текст має заголовок.

алівець

1. З поданих слів складіть речення. Запишіть їх. Чи можна записане назвати текстом? Чому зеленушка була незворушна? Свою усну відповідь починайте словами: «На мою думку, ...»

На, скочила, латаття, жабка-зеленушка.

Дивилася, вона, берег, на.

Там, лелека, походжав.

Та, незворушна, зеленушка, була.

2. Прочитайте текст. Що вам відомо про виділене слово? Які слова ввічливості ви знаєте?

Старенький павучок спустився на землю на довгій нитці-павутинці, а додому повернутися не може.

— Я вам допоможу, — сказав маленький чемний павучок.

— **Дякую.** Ти добрий, уважний. Ти допомагаєш старшим. Ти — наше любе сонечко.

За Василем Сухомлинським

3. Прочитайте вислови-вітання. Які з них можна використати до намальованих листівок?

З Новим роком!, Зі Святвечором Вас!,
З Різдвом!, З днем народження!, Зі святом Першого вересня!

4. Складіть вітання для школяра, матусі, свого друга (усно).

5. З'єднайте частини речень. Запишіть їх.

Добре слово

дорожче за частування.

Слова щирого

добром і озветься.

вітання —

 Зробіть звуко-буквений аналіз слова *привітний*.

Спілкуймося красно

Привітання є виявом уваги до людини. Вітання говорять щиро, з усмішкою, проявляючи делікатність і тактовність.

Контрольне списування

1. Спишіть текст.

КВІТКА СОНЦЯ

На високому стеблі велика квітка. Вона схожа на сонце. Тому й називають квітку соняшником. Уночі соняшник спить.

Ось уже сонце викотилось... Соняшник повертає до нього свою голівку.

За Василем Сухомлинським

2. Спишіть текст.

Гніздечко в білки затишне. Усередині вистелене шерстю і пір'ям. Воно добре утеплене. У ньому білочка пересиджує дощі й морози. У гнізді білочка зберігає горішки. Тут народжуються білченята.

ТЕСТИ

Виберіть правильну відповідь.

1. Звуки ми

- А** вимовляємо й пишемо
- Б** вимовляємо і чуємо
- В** чуємо й пишемо

2. Букви ми

- А** пишемо і вимовляємо
- Б** бачимо й пишемо
- В** чуємо і бачимо

3. У якому слові є літера, яка позначає два звуки?

- А** малятко
- Б** людина
- В** явір

4. У якому слові букв більше, ніж звуків?

- А** ясен
- Б** місяць
- В** юрта

5. У якому слові дві букви позначають один приголосний звук?

- А** джерело
- Б** дерево
- В** дупло

6. У якому слові одна буква позначає два приголосні звуки?
А шерсть
Б щітка
В шість
7. У якому реченні чотири слова?
А У першокласників Свято «Вукваря».
Б Вони дуже раді.
В Закінчився навчальний рік.
8. У якому слові три склади?
А перелетів
Б долетів
В злетів
9. У якому слові наголошений перший склад?
А іграшка
Б пригода
В горобчик
10. Яке слово відповідає на питання хто?
А лелека
Б осінь
В гніздо
11. Яке слово відповідає на питання яка?
А стежка
Б довга
В ранок

12. Яке слово відповідає на питання *що робила?*

- А** нитка
- Б** дівчина
- В** вишивала

Якщо ви отримали 11–12 балів, — ви молодець!

Якщо 9–10 балів, — добре, але зверніть увагу на допущені помилки.

Якщо 7–8, — повторіть, що забули.

Зверніться по допомогу до вчителя, друзів.

Бажаємо успіху!

ЗМІСТ

Абетка. Звуки і букви. Голосні звуки	4
Приголосні звуки	6
Приголосні звуки: м'які й тверді	8
Дзвінки й глухі приголосні звуки	10
Буква й і буквосполучення йо	12
Буква ґ	14
Букви г і ґ	16
Розвиток зв'язного мовлення	18
Буква я	20
Буква ю	22
Буква є	24
Буква ї	26
Знак м'якшення (ь). Буквосполучення ьо	28
Перенос слів із знаком м'якшення (ь) і буквосполученням ьо	30
Буква щ	32
Розвиток зв'язного мовлення	34
Буквосполучення дж . Звук [дж]	36
Буквосполучення дз . Звук [дз]	38
Апостроф	40
Склад. Поділ слова на склади	42
Велика буква в іменах і прізвищах людей	44
Велика буква в назвах міст, сіл, річок	46

Слова-назви предметів	48
Розвиток зв'язного мовлення	50
Слова-назви предметів	52
Слова-назви ознак предметів	54
Слова-назви ознак предметів	56
Слова-назви дії предметів	58
Слова-назви дії предметів	60
Слова, протилежні за значенням	62
Слова, близькі за значенням	64
Розвиток зв'язного мовлення	66
Слова, однакові за звучанням, проте різні за значенням	68
Речення	70
Текст	72
Контрольне списування	74
ТЕСТИ	75

Навчальне видання

ЗАХАРІЙЧУК Мар'яна Дмитрівна

Українська мова

1 клас

Післябукварна частина

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки,
молоді та спорту України*

Художники В. Дунаєва, Ю. Мітченко

Редактор Н. Забаштанська

Макет та художнє оформлення Ю. Мітченко

Художній редактор О. Здор

Технічний редактор І. Селезньова

Комп'ютерна верстка С. Груніної

Коректор І. Барвінок

Підписано до друку 17.07.2012. Формат 70×100/16.

Папір офс. № 1. Гарнітура Петербург.

Друк офс. Ум. др. арк. 6,5. Обл.-вид. арк. 7,58.

Умовн. фарбовідб. 26,0.

Наклад 50 000 прим. Зам. №13-01-0902

Видавництво «Грамота»

вул. Паньківська, 25, оф. 15. м. Київ, 01033

тел./факс: (044) 253-98-04, тел.: 253-90-17, 253-92-64

Електронна адреса: gramotanew@bigmir.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру України
суб'єктів видавничої справи ДК № 341 від 21.02.2001 р.

Віддруковано з готових діапозитивів видавництва «Грамота» у ТОВ «ПЕТ»

61024, м. Харків, вул. Ольмінського, 17

Свідоцтво ДК № 3179 від 08.05.2008 р.